

University of Groningen

Jaarverslag DNPP 2002

Voerman, Gerrit

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2004

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Voerman, G. (2004). *Jaarverslag DNPP 2002*. Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

JAARVERSLAG 2002 DNPP

Inleiding

Het jaar 2002 was voor het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) een uitermate druk en productief jaar. De verkiezingen voor de gemeenteraden en de Tweede Kamer, de opkomst van Pim Fortuyn en zijn gewelddadige dood, de perikelen binnen de Lijst Pim Fortuyn, resulterend in de kabinetscrisis in oktober – het waren allemaal gebeurtenissen die leidden tot verzoeken om informatie, met name van de kant van de media. Daarnaast was het DNPP betrokken bij een aantal verkiezingsgerelateerde projecten, zoals de Stemwijzer, enkele programvergelijkingen en een tentoonstelling over de veranderende verkiezingscampagne in de twintigste eeuw, die te zien was in Groningen en Den Haag.

Tussen de bedrijven door werden de werkzaamheden aan een aantal speciale projecten voortgezet, zoals de archivering van websites van Nederlandse politieke partijen, het onderzoek naar de verkiezingscampagne van de partijen op internet, en de documentaire over de bekende Groninger communist Fré Meis. Ten slotte hield het Documentatiecentrum zich in 2002 vanzelfsprekend ook bezig met zijn primaire taken. Publicaties van en over partijen werden geacquireerd en gecatalogiseerd, en bezoekers op weg geholpen.

Wetenschappelijk Adviescollege ten behoeve van het DNPP

Conform het reglement van het DNPP (art. 7, 8, 9 en 10) werd in 1980 het Wetenschappelijk Adviescollege ten behoeve van het DNPP ingesteld. Op 1 januari 2002 bestond het Adviescollege uit de volgende leden:

- prof.dr. D.F.J. Bosscher, hoogleraar Eigentijdse Geschiedenis, op voordracht van de Faculteit der Letteren;
- prof.mr. D.J. Elzinga, hoogleraar Staatsrecht, op voordracht van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid;
- prof.dr. F.N. Stokman, hoogleraar Methoden en Technieken van Sociaal-Wetenschappelijk Onderzoek, op voordracht van de Faculteit der Psychologische, Pedagogische en Sociale Wetenschappen;

- dr. J.M. van Boetzelaer (voorzitter), secretaris-directeur Universiteit en Hogeschool Groningen (UHG), op voordracht van de Bibliothecaris;
- dhr. Chr. Wiersma, directeur publieke dienstverlening van de Dienst Informatie en Administratie van de gemeente Groningen, op voordracht van de Bibliothecaris;
- dr. A.C. Klugkist, Bibliothecaris, adviserend lid.

Het Wetenschappelijk Adviescollege kwam in het verslagjaar op 3 oktober bijeen. Onder andere werd gesproken over de verhuizing van het DNPP naar de Universiteitsbibliotheek, die voorzien is voor het begin van 2003.

Personeelsformatie

Op 1 januari 2002 was de staf van het DNPP als volgt samengesteld:

mevr. H.H. ten Have - secretaresse (0,5 fte; tijdelijk)

dr. A.P.M. Lucardie - wetenschappelijk medewerker (0,5 fte)

mevr. I.M. Noomen - documentaliste (0,6 fte)

mevr. B.H. Pier - secretaresse (0,7 fte)

mevr. D. van Rheenen - documentaliste (0,4 fte)

dr. G. Voerman - Hoofd (1,0 fte)

Op 15 februari 2002 verliet mevr. Pier het DNPP. Zij werd met ingang van 1 maart tijdelijk vervangen door drs. B.H. de Boer, die in de voorgaande jaren op het DNPP werkzaam was in het kader van de WIW-regeling. Zijn aanstelling van 0,5 fte liep formeel af op 30 september, maar kon grotendeels (voor 0,4 fte) worden gecontinueerd tot 31 december. Deze verlenging werd gefinancierd uit de NWO-subsidie voor het onderzoeksproject 'Politiek en Internet', waarin dhr. Voerman participeerde (zie hieronder). Uit deze subsidie kon ook de tijdelijke aanstelling van drs. A.C.J. Marchand worden bekostigd. Hij was van 1 juni tot 1 september op het Documentatiecentrum werkzaam. Verder trad drs. G.B. Auping op 1 maart voor de periode van een jaar in dienst van het DNPP in het kader van de WIW-regeling.

Jarenlang was het secretariaat van het DNPP in een duobaanconstructie vervuld. Na het vertrek van de beide secretaresses – mevr. J. Strijbosch in september 2001 en mevr. Pier in februari 2002 – werden beide deel-aanstellingen weer samengevoegd tot een fulltime functie. Met ingang van 16 juli werd deze bezet door mevr. C. Karimi Fard. Mevr. Ten Have, die als tijdelijk opvolger van mevr. Strijbosch met dhr. De Boer het secretariaat waarnam, beëindigde op 1 juni haar dienstverband.

Ook in 2002 werd de staf van het DNPP weer geassisteerd door een aantal vrijwilligers. Drs. J. Hippe, die jarenlang als vrijwilliger bij het

Documentatiecentrum betrokken is, keerde na een langdurige ziekte in het voorjaar weer terug. Drs. R.F. van Wijk hield zich één dag per week bezig met de retrospectieve ontsluiting van *Anti-Revolutionaire Staatkunde*, het wetenschappelijk tijdschrift van de ARP. Van 1 maart tot 1 september verrichtte dhr. M. Nette op vrijwillige basis werkzaamheden.

Dienstverlening

Zoals gebruikelijk legde de dienstverlening een groot beslag op de arbeidstijd. In het verkiezingsjaar 2002 bedroeg het aantal bezoekers naar schatting bijna 1.100; het aantal verzoeken per brief, telefoon of e-mail steeg licht naar zo'n 1.250. Ook dit jaar waren het met name doctoraalstudenten van verschillende disciplines die een beroep op het DNPP deden. Daarnaast meldden zich HBO-studenten, journalisten, AIO's, wetenschappers en leerlingen van middelbare scholen. De toegenomen politieke belangstelling in 2002 kwam ook tot uitdrukking in een groeiend aantal bezoekers die voor informatie over de verkiezingen kwamen. Van de kant van de media mocht het DNPP zich dit jaar in een grote belangstelling verheugen. De beide wetenschappelijk medewerkers van het DNPP werden door verschillende radio- en tv-programma's en door de schrijvende pers regelmatig om commentaar gevraagd. In het bijzonder in de dagen na de moord op Fortuyn tot aan de Kamerverkiezingen werd er op hen een beroep gedaan, met name ook door correspondenten van buitenlandse media.

Naast dit alles ondersteunde het Documentatiecentrum ook onderwijsactiviteiten van verschillende aard (zie onder 'Relaties met instellingen en het onderwijsveld').

Documentatie

De tweede belangrijke taak van het DNPP, naast en als voorwaarde voor de dienstverlening, bestaat uit documentatieactiviteiten. Voor een uitgebreid en geactualiseerd overzicht van de op het Centrum aanwezige periodieken en overige collecties wordt verwezen naar de website van het DNPP (www.dnpp.nl). Hieronder volgt een globale aanduiding.

In 2002 werden op het DNPP de volgende collecties (waarvan de eerste vier toegankelijk zijn via de geautomatiseerde catalogus) bijgehouden en uitgebreid:

1. *boeken*. Deze collectie bevat vooral historische en politicologische literatuur betreffende politieke partijen, alsmede (auto-)biografieën van politici. Het aantal boeken bedroeg eind 2002 circa 3.300.
2. *brochures*. Deze verzameling bevat door politieke partijen of verwante organisaties uitgegeven brochures, nota's en rapporten. Deze

publicaties worden systematisch aangeschaft. Eind 2002 waren ongeveer 5.600 brochures gecatalogiseerd.

3. *knipsels*. Op het DNPP is een uitgebreide collectie krantenknipsels aanwezig over partijpolitieke ontwikkelingen in Nederland, met het accent op de activiteiten van de partijen buiten het parlement. Deze knipselverzameling gaat terug tot het begin van de jaren zeventig. Momenteel worden zes dagbladen geknipt: het *Dagblad van het Noorden* (voorheen *Nieuwsblad van het Noorden*), *NRC Handelsblad*, *Trouw*, de *Volkskrant*, *Nederlands Dagblad* en *Reformatorisch Dagblad*.

4. *dag-, opinie- en partijbladen*. Het DNPP bezit vanaf 1973 een uitgebreide collectie ingebonden of op microfiche gefotografeerde dagbladen, opiniebladen en partijbladen. Bij de beide laatstgenoemde categorieën wordt gestreefd naar volledigheid.

5. *affiches*. In 1986 is begonnen met het systematisch ordenen, fotograferen en ontsluiten van de groeiende hoeveelheid affiches. Eind 2002 bezat het DNPP ruim 2.000 verschillende affiches van politieke partijen. Tegen betaling kunnen negatieven en/of afdrukken ter beschikking worden gesteld.

6. *geluidsarchief*. Naast interviews met prominente partijpolitici (veelal gehouden in het kader van een specifiek onderzoek) bevat deze collectie vooral integrale geluidsopnames van belangrijk geachte partijbijeenkomsten zoals congressen en partijraden. Eind 2002 telde het geluidsarchief ruim 350 geluidsbanden en ongeveer 400 cassettes.

7. *archieven*. Het DNPP ontvangt regelmatig archieven van partijen (zoals van de VVD en D66) en particulieren. Voor een overzicht van de archieven die het DNPP in beheer heeft, wordt hier verwezen naar de DNPP-website. Hier zij nog vermeld dat met uitzondering van de collecties waarvan de plaatsingslijst nog in voorbereiding is, al deze archieven voor onderzoek beschikbaar zijn. In verband met de beperkende voorwaarden die soms door de archiefhouder aan de raadpleging van een archief zijn gesteld, verdient het aanbeveling hierover van tevoren met het DNPP contact op te nemen. Het is in alle gevallen noodzakelijk schriftelijke toestemming voor raadpleging te verkrijgen van het Hoofd van het DNPP.

8. *overig*. Zonder uitputtend te zijn, worden hier nog de volgende collecties genoemd:

- statuten, reglementen, jaarverslagen, verkiezings- en beginselprogramma's;
- congresstukken (van congressen, partijraden, algemene ledenvergaderingen);
- elektronische publicaties (beginsel- en verkiezingsprogramma's, artikelen uit de Jaarboeken van het DNPP), raadpleegbaar op de website van het DNPP.

Mede om de collecties op specifieke deelterreinen ook voor een vroegere periode zo volledig mogelijk te maken, worden bibliografische projecten opgezet. In het verslagjaar werd aan verschillende projecten gewerkt. Met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (HDC) van de Vrije Universiteit te Amsterdam bereidt het DNPP een bibliografie en archievenoverzicht van de protestants-christelijke partijen voor. Ook in 2002 werd met het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam op bibliografisch terrein samengewerkt. Er werd gewerkt aan de opstelling van een overzicht van publicaties van en over politieke stromingen links van de CPN (dat wil zeggen radencommunisme, trotskisme en maoïsme).

In 2002 ontving het DNPP opnieuw een omvangrijke schenking van de Bibliotheek Rotterdam. Deze bevatte vooral periodieken van partijen uit het interbellum, zoals de Hervormde (Gereformeerde) Staatspartij en de Vrijzinnig-Democratische Bond. Verder vulden D66 en de VVD hun reeds op het DNPP gedeponeerde archieven aan.

In verband met de op handen zijnde verhuizing van het Documentatiecentrum naar de Universiteitsbibliotheek werden in augustus enkele door het DNPP beheerde archieven aan de Groninger Archieven overgedragen. Het betrof hier de afdelingsarchieven van de PSP en de PPR in de stad Groningen, het archief van de PSP-afdeling Eemsmond en de gewestelijke archieven van PSP en PPR in de provincie Groningen.

Automatisering en Internet

In 1996 kwam de catalogus van het DNPP beschikbaar op de website van het Documentatiecentrum (www.dnpp.nl). Op deze site biedt het DNPP tevens organisatorische en documentaire informatie aan over de Nederlandse politieke partijen. Het aantal *hits* nam in de verslagperiode toe van 363.508 in 2001 tot 754.901 in 2002. De site werd in 2001 ruim 43.000 maal bezocht; in 2002 meer dan 66.000 keer. Via de *on-line* algemene catalogus van de RUG-bibliotheken kan ook in de DNPP-catalogus worden gezocht.

Op het gebied van het digitaal aanbieden van informatie werd in 1997 een nieuwe stap gezet. Het DNPP begon op zijn site met het opzetten van een 'elektronische bibliotheek'. Hierin worden publicaties van politieke partijen (zoals artikelen uit wetenschappelijke tijdschriften, brochures, beginsel- en verkiezingsprogramma's) *on-line* en *full-text* aangeboden. Deze documenten worden tevens opgenomen in de catalogus van het DNPP en zijn dus op de gebruikelijke wijze (via bijvoorbeeld auteursnaam of trefwoord) te vinden. De meeste politieke partijen en hun wetenschappelijke bureaus werken hieraan mee. In 2002 werden de werkzaamheden aan de elektronische bibliotheek voortgezet.

Per 31 december 2002 telde de geautomatiseerde catalogus van het DNPP ruim 85.000 titels van boeken, brochures en artikelen uit partijbladen, opiniebladen, wetenschappelijke tijdschriften en dagbladen.

Project archivering websites politieke partijen (Archipol)

Met de financiële steun van de stuurgroep Innovatie Wetenschappelijke Informatievoorziening (IWI) en het College van Bestuur van de RUG waren het DNPP en de Universiteitsbibliotheek in 2000 begonnen met de archivering van websites van Nederlandse politieke partijen. Aan dit zogeheten Archipol-project (ARCHIef van websites van POLitieke partijen) werd meegewerkt door H.C.G. Druiven, M. van Delden, F.J. den Hollander, A.K. Keyzer en G. Voerman. Vanuit het Rekencentrum leverden W. Koster en K. Visser een bijdrage. De partijsites werden regelmatig gedownload en er werd software ontwikkeld voor de opslag en ontsluiting. Verder kwam er een speciale website tot stand met informatie over het project (www.archipol.nl).

In het voorjaar van 2002 werd het project afgerond. Op 25 april organiseerden de Universiteitsbibliotheek en het DNPP in Groningen een symposium over Archipol, dat werd voorgezeten door mevr. drs. M. Nieboer. Bij deze gelegenheid werd het webarchief officieel ‘geopend’ door drs. J. Wallage, burgemeester van Groningen en voorzitter van de Commissie Toekomst Overheidscommunicatie. Tijdens het symposium hield J. Masanès (Internet Archiving Project Manager, Bibliothèque Nationale de France, Parijs) een lezing over de internationale initiatieven op het gebied van het archiveren van websites. Mevr. W. Mossink (hoofd Juridische Zaken Open Universiteit Nederland, Heerlen) ging in op de auteursrechtelijke aspecten van het webarchiveren. Dhr. Voerman sprak over de geschiedenis, de opzet en de resultaten van het Archipol-project. De lezingen verschenen in januari 2003 in een speciale bundel onder de titel *Het web gevangen. Het archiveren van de websites van de Nederlandse politieke partijen*. Verslagen van het symposium verschenen in *Informatie Professional*, 6 (2002), 6; en in *Pictogram*, 3 (2002), 7-8.

In 2002 werd Archipol in diverse fora gepresenteerd. Ook verschenen er over het project enkele publicaties.

presentaties

- G. Voerman, ‘Archipol. Archive of websites of Dutch political parties’; workshop ‘Web Archiving’, European Conference on Digital Libraries, 16-19 september 2002, Rome.
- G. Voerman, ‘Het Archipol-project’; presentatie op een speciale bijeenkomst van de webmasters van de politieke partijen,

georganiseerd door het DNPP in samenwerking met het Centrum voor Recht, Bestuur en Informatisering (Universiteit van Tilburg), 9 oktober 2002, Utrecht.

- G. Voerman, 'Het Archipol-project: geschiedenis, opzet, resultaten'. Bijeenkomst CWIS-NL (Campus Wide Information Systems NL; de SURFnet-gebruikersgroep die zich richt op de innovatie, de ontwikkeling en het beheer van campusinformatiesystemen), 19 november 2002, Utrecht.

publicaties

- A.K. Keyzer, F.J. den Hollander en G. Voerman, 'Het Archipol-project. Het archiveren van websites van Nederlandse politieke partijen', in: *Archievenblad*, 106 (2002), 2 (feb.), 32-33.
- Gerrit Voerman, André Keyzer, Frank den Hollander en Henk Druiven, 'Archiving the Web: Political Party Websites in the Netherlands', in: *European Political Science*, 2 (2002), 1 (Autumn), 68-75.

Onderzoek naar politieke partijen en toepassingen van informatie- en communicatietechnologie (ICT)

Naast het archiveren van de websites van de politieke partijen ondersteunt het Documentatiecentrum ook onderzoek naar de wijze waarop partijen de nieuwe vormen van informatie- en communicatietechnologie (ICT) implementeren. In het voorjaar van 2001 ontvingen dhr. Voerman en dr. M. Boogers (werkzaam bij het Centrum voor Recht, Bestuur en Informatisering van de Universiteit van Tilburg) een subsidie van ruim 40.000 euro voor onderzoek naar de digitale campagne voor de Tweede-Kamerverkiezingen in 2002. Deze subsidie werd verstrekt door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), in het kader van het programma 'Maatschappij en de Elektronische Snelweg' (MES). Het onderzoek concentreerde zich op de bezoekers van websites van de aan de Kamerverkiezingen deelnemende politieke partijen en van een aantal sites die politieke informatie aanboden, zoals de Stemwijzer. Met medewerking van de webmasters was op de sites een *button* geplaatst, die leidde naar een online-enquêteformulier. Ruim 18.000 bezoekers hadden in de periode 25 april – 29 mei 2002 de vragenlijst ingevuld, waardoor voor het eerst een beeld kon worden verkregen van onder meer de sociale achtergronden van de bezoekers van partij- en politieke sites, van hun politieke voorkeuren en van wat zij van een website verwachtten. In de herfst is per site een rapportage van de resultaten opgesteld, die naar de deelnemende partijen is gestuurd (afgezien van GroenLinks deden alle partijen mee). Tegelijk verscheen

een meer synthetisch verslag; zie Marcel Boogers, Gerrit Voerman en Eva Anderson, *Enquête Politiek & Internet. Resultaten van een online-enquête onder bezoekers van politieke websites tijdens de campagne voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 15 mei 2002*, Tilburg/Groningen, 2002.

De resultaten van het onderzoek werden besproken op een speciale bijeenkomst van de webmasters van de politieke partijen op 9 oktober in Utrecht, die was georganiseerd door het DNPP en het Centrum voor Recht, Bestuur en Informatisering van de Universiteit van Tilburg. Daarnaast presenteerden Boogers en Voerman hun eerste bevindingen op het Politicologenetmaal op 23 en 24 mei in Noordwijkerhout, en op de bijeenkomsten van de werkgroep 'Information- and communication-technologies and political organisations' van het project 'Governance and Democracy in the Information Age' (GADIA) op 30 en 31 mei in Malmö en 6 en 7 december in Tilburg.

Onderzoek en publicaties

Behalve documentatie en dienstverlening heeft het DNPP ook tot taak wetenschappelijk onderzoek naar Nederlandse politieke partijen waar mogelijk te stimuleren, te ondersteunen en te begeleiden. Om deze taken naar behoren te kunnen vervullen, zijn goede contacten met het onderzoeksveld van belang. In 2002 werden verschillende onderzoeksprojecten door het DNPP ondersteund. Zij worden om redenen van overzichtelijkheid hier samen met de hierboven genoemde documentatieprojecten gepresenteerd:

- Documentatieactiviteiten ten behoeve van het *Compendium voor politiek en samenleving in Nederland* (onder redactie van H. Daalder en anderen).
- Bibliografie betreffende het radencommunisme, trotskisme en maoïsme in Nederland; in samenwerking met het IISG.
- Bibliografie betreffende de protestants-christelijke partijen; in samenwerking met het HDC.
- 'Information- and communicationtechnologies and political organizations'; onderdeel van het project 'Governance and Democracy in the Information Age' (GADIA) dat wordt gecoördineerd door de European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research (COST) van de Europese Commissie.
- Project documentaire F. Meis, in samenwerking met de Stichting Beeldlijn en RTV Noord; afgerond in 2002.
- 'Forschungsprojekt Biographisches Handbuch zur Geschichte der Komintern', gecoördineerd door O. Kirchner (Universität Hannover) en P. Huber; afgerond in 2002.

- Onderzoek samenwerkingsproces GPV en RPF, in samenwerking met de vakgroep Sociologie van de RUG.
- 'International Computerization of the Comintern Archive', gecoördineerd door J.E. Haynes (Library of Congress); afgerond in 2002.
- Expositie 'De veranderende verkiezingscampagne in de twintigste eeuw'; samenwerkingsverband met de tentoonstellingsdienst van de Tweede Kamer en het Universiteitsmuseum Groningen; afgerond in 2002.
- 'Nederlandse politieke partijen on-line. De betekenis van internet voor de partijorganisaties en de verkiezingscampagnes'. Onderzoek naar de digitale verkiezingscampagne van 2002, uitgevoerd in samenwerking met dr. M. Boogers (Centrum voor Recht, Bestuur en Informatisering van de Universiteit van Tilburg).
- 'European Green Party Members Pilot Project'; onderzoeksproject gecoördineerd door W. Rüdiger (University of Strathclyde).

Naast de hierboven vermelde ondersteuning van onderzoeksprojecten hebben individuele medewerkers van het DNPP geparticipeerd in onderzoeken en deelgenomen aan wetenschappelijke congressen, zoals onder meer het Politicologenetmaal in Noordwijkerhout en COST-bijeenkomsten in Malmö en Tilburg. Verschillende onderzoeksresultaten werden vastgelegd in schriftelijke stukken.

In 2002 verzorgden de stafleden van het DNPP de volgende publicaties en papers:

wetenschappelijke publicaties

- D.J. Elzinga en G. Voerman, *Om de stembus. Verkiezingsaffiches 1918-1998*, Amsterdam, 2002 (tweede, bijgewerkte druk).
- Paul Lucardie, 'Extreme partijen: doodgravers van de democratie?' in: Joop van Holsteyn en Cas Mudde, red, *Democratie in verval?*, Amsterdam, 2002, 65-82.
- Paul Lucardie, 'Van profeten en zwepen, regeringspartners en volkstribunen. Een beschouwing over de opkomst en rol van nieuwe partijen in het Nederlandse politieke bestel', in: C.C. van Baalen e.a., red., *Jaarboek Parlementaire Geschiedenis 2002*, Den Haag, 2002, 10-19.
- Paul Lucardie, *Nederland Stroomland. Een geschiedenis van de politieke stromingen*, Assen, 2002 (derde, gewijzigde druk).
- Paul Lucardie en Gerrit Voerman, 'Liberaal patriot of nationaal populist? Het gedachtegoed van Pim Fortuyn', in: *Socialisme &*

- Democratie*, 59 (2002), no. 4, 32-42; ook verschenen in: *Samenleving en politiek*, 9 (2002), 6 (juni), 53-62.
- G. Voerman en P. Lucardie, 'De partij los van de maatschappij? Over politieke participatie en politieke partijen', in: P.G.C. van Schie, red., *Het democratisch tekort. Interpretaties en remedies*, Den Haag, 2002, 109-128.
 - Gerrit Voerman en Paul Lucardie, 'Van Paars naar Pim. Politieke cultuur in de jaren negentig (1994-2002)', in: *Spiegel Historiael*, 37 (2002), 11/12 (nov./dec.), 512-518.
 - Gerrit Voerman en Dirk Jan Wolffram, red., 'De Nederlandse politiek sinds 1945'. Themanummer *Spiegel Historiael*, 37 (2002), 11/12 (nov./dec.).

vakpublicaties

- H. Daalder, J.G. Gosman, D. van Rheenen en G. Voerman, 'Algemene bronnen en hulpmiddelen', in: H. Daalder e.a., red., *Compendium voor politiek en samenleving in Nederland*, Alphen aan den Rijn, 2002, 0100, 1-17.
- Eddy M. Habben Jansen, Harm Ramkema en Gerrit Voerman, *Verkiezingsgids 2002*, Amsterdam/Groningen, 2002.
- Joop Hippe, 'Een kwestie van inschikken en opschuiven', in: *Denkwijzer*, 2 (2002), 4 (okt.), 32-33.
- Paul Lucardie, 'Polder oder Populismus', in: *Berliner Republik*, 4 (2002), 5 (sep.), 78-83.
- Paul Lucardie en Gerrit Voerman, 'The Netherlands', in: *European Journal of Political Research*, 41 (2001), 7/8 (dec.), 1037-1040.
- Lejo Siepe en Gerrit Voerman, *Fré Meis (1921-1992). Handelsreiziger in revoluties*, Zutphen, 2002.
- Gerrit Voerman, 'Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen', in: *Archos magazine*, 6 (2002), 1/2 (jan./feb.), 14-15.
- Gerrit Voerman, 'Rode veren. De ideologische overeenkomsten en verschillen tussen PvdA en SP', in: *Roodkoper. Tijdschrift voor cultuur, religie en politiek*, 7 (2002), 2 (apr.), 8-12.
- Gerrit Voerman, 'Communistisch cijferschrift. De Comintern en het Amsterdams Bureau, 1919-1920', in: *Spiegel Historiael*, 37 (2002), 9 (sep.), 386-391.
- Gerrit Voerman, 'Tijd was te kort voor de Lijst Pim Fortuyn', in: *Trouw*, 17 oktober 2002.
- Gerrit Voerman, 'Met mij de zondvloed. Opkomst en ondergang van politicus Pim Fortuyn', in: *NRC Handelsblad*, 29 november 2002.

- Gerrit Voerman, 'The Moscow Meridian', in: *The Communist History Network Newsletter*, Spring 2002, no 12, 11-16.
- Gerrit Voerman, 'The Moscow Meridian: the CPN and the Communist International (1919-1930). Some guidelines of this book', in: *The International Newsletter of Communist Studies*, 8 (2002), no 15, 4-7.

congresbijdragen

- M. Boogers en G. Voerman, Politiek & Internet. Resultaten van een online-enquête onder bezoekers van politieke websites tijdens de campagne voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 15 mei 2002. Paper gepresenteerd op het Politicologenetmaal, georganiseerd door de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek in Noordwijkerhout, 23-24 mei 2002.
- Paul Lucardie, "“Oude wijn in nieuwe zakken”? De bijdragen van nieuwe partijen aan ideologische innovatie". Paper gepresenteerd op het Politicologenetmaal, georganiseerd door de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek in Noordwijkerhout, 23-24 mei 2002.
- Paul Lucardie, 'Die Entwicklung des niederländischen Parteiensystems: von einer kleinen Krise zu anderen'. Paper gepresenteerd op het congres van de 'Arbeitskreis Parteienforschung' van het Deutscher Verband für Politische Wissenschaften te Tutzing, 18-19 oktober 2002.
- G. Voerman, 'Christlich und demokratisch. Die Parteikultur des CDA'. Paper gepresenteerd op de conferentie 'Christdemokratische Positionen in den Niederlanden, der Bundesrepublik Deutschland und Europa', georganiseerd door het Duitsland-Instituut van de Katholieke Universiteit Nijmegen, 6-7 juni 2002.
- Gerrit Voerman, 'Partijvernieuwing in Nederland'. Lezing gehouden op het XIIe Politologisch Congres 'Democratie in partijen: realiteit of illusie?', georganiseerd door de Vereniging van Vlaamse Politologen, Katholieke Universiteit Leuven, 15 november 2002.

Relaties met instellingen en het onderwijsveld

De politieke partijen zijn vanzelfsprekend de belangrijkste organisaties waarmee het DNPP contacten onderhoudt. Van alle partijen ontving het Documentatiecentrum periodieken, brochures, nota's, rapporten en programma's. Ook deden partijen het DNPP digitale versies van hun publicaties toekomen. Op hun beurt doen de politieke partijen ook

regelmatig een beroep op de collecties van het Documentatiecentrum. Op 28 oktober zat dhr. Voerman in Amsterdam een bijeenkomst voor van de Prof.mr. B.M. Teldersstichting, het wetenschappelijk bureau van de VVD, over 'de staat van de democratie in Nederland'.

Op het wetenschappelijke vlak participeerde het DNPP in het landelijk Postdoctoraal Opleidingsprogramma Negentiende en Twintigste Eeuwse Geschiedenis (PONTEG). Dhr. Voerman onderhield voor het DNPP de contacten met onder andere het IISG, het HDC, het KDC, het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis (CPG), het Nederlands Centrum voor Contemporaine Geschiedenis (NCCG) en het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP). In het verslagjaar maakte hij deel uit van de Wetenschappelijke Raad van het CPG en van de Stichting Kiezersonderzoek Nederland (SKON). Daarnaast was hij secretaris-penningmeester van de Vereniging voor de Geschiedenis van de Twintigste Eeuw (VGTE). Hij fungeert tevens als adviseur voor de twintigste-eeuwse Moskouse archieven bij het Nederlands-Russisch Archiefcentrum (NRAC) van de RUG. In april 2002 trad hij terug uit de archiefcommissie van het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG).

In de vorige paragraaf werden reeds enkele contacten op onderzoeksgebied met universitaire instellingen genoemd. Daarnaast gaven medewerkers van het DNPP in 2002 ook (gast-)colleges en lezingen. Dhr. Lucardie verzorgde voor het Hoger Onderwijs Voor Ouderen (HOVO) in Groningen op 7 februari een gastcollege over politieke partijen en stromingen. Op uitnodiging van Fair Vote Canada en de Council of Canadians gaf hij in de periode 17-21 februari in Ontario in Canada enkele lezingen over het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Verder hield hij enkele inleidingen in Duitsland: op 3 juli aan de Universiteit van Bonn over de verkiezingen in Nederland en de opkomst van Pim Fortuyn en op 17 oktober over hetzelfde onderwerp voor het Institut für Politikwissenschaft van de Universiteit van Oldenburg. In samenwerking met dr. N. Zeegers gaf dhr. Lucardie in december het college politicologie I aan de Rechtenfaculteit van de RUG.

Dhr. Voerman hield op 30 mei een inleiding over politieke partijen op een studieconferentie in Noordwijk die was georganiseerd door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Op 23 januari verzorgde hij een gastcollege over de Nederlandse politiek, in het kader van het politicologiecollege dat de sectie Politieke Wetenschappen van de Rechtenfaculteit aanbiedt. Hij gaf in februari enkele colleges over politieke partijen en de verkiezingscampagne in het kader van de Postdoctorale Opleiding Radio- en Televisiejournalistiek van de Letterenfaculteit van de RUG. In september startte hij samen met dr. J.S.A.M. van Koningsbrugge een vierdejaars kernvakcollege over de

politieke en diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en de Sovjet-Unie in de periode 1917-1991. Op 4 november gaf hij voor geschiedenisstudenten een gastcollege over internet en politiek.

Activiteiten rond gemeenteraads- en Tweede-Kamerverkiezingen

Evenals in vorige verkiezingsjaren werkte het DNPP bij de gemeenteraads- en Tweede-Kamerverkiezingen van 6 maart en 15 mei 2002 samen met het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) in Amsterdam. Dhr. Lucardie voerde de redactie van de onder de auspiciën van het IPP en het DNPP vervaardigde Stemwijzer en programvergelijking voor de gemeenteraadsverkiezingen in Groningen. Hij was ook verantwoordelijk voor de inhoud van de Stemwijzer voor de Tweede-Kamerverkiezingen die op internet te raadplegen was. Deze Stemwijzer bracht in de periode voorafgaand aan de verkiezingsdag van 15 mei maar liefst 2,3 miljoen stemadviezen uit. Daarnaast maakte dhr. Lucardie een vergelijking van de programma's van de aan de Tweede-Kamerverkiezingen deelnemende partijen, die zowel in gedrukte vorm verscheen als op internet.

Dhr. Voerman redigeerde samen met E.M. Habben Jansen en H. Ramkema de *Verkiezingsgids 2002*, die door het IPP en het DNPP gezamenlijk werd uitgegeven. In deze gids werd historische en actuele informatie gepresenteerd over de partijen die aan de Kamerverkiezingen deelnamen. In de bundel was verder een overzichtelijke programvergelijking opgenomen.

In het verleden heeft het DNPP een aantal keren meegewerkt aan de publicatie van de integrale programma's van de aan de Tweede-Kamerverkiezingen deelnemende partijen (voor zover deze al deel uitmaakten van de Kamer). Deze bundels werden van een index op onderwerpen voorzien, zodat de programma's op bepaalde thema's eenvoudig vergeleken konden worden. In 2002 besloot de Sdu – die de publicatie sinds het begin in 1977 verzorgde – de uitgave te staken vanwege de digitale beschikbaarheid van de programma's via internet. Het DNPP bleek niet in staat op korte termijn een andere uitgever te vinden. Dat lukte pas in de aanloop naar de vervroegde verkiezingen van januari 2003. Omdat veel partijen bij deze verkiezingen op enigerlei wijze gebruik maakten van hun programma van 2002, én om in het gemis van 2002 te voorzien, zijn de programma's voor de Tweede-Kamerverkiezingen van 2002 en 2003 gezamenlijk gepubliceerd in de bundel *Verkiezingsprogramma's 2002 & 2003. Bijgevoerd door het Departement Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden en het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen van de Rijksuniversiteit Groningen* (Amsterdam, 2003).

In het kader van de raads- en Kamerverkiezingen organiseerden de tentoonstellingsdienst van de Tweede Kamer, het Universiteitsmuseum Groningen en het DNPP de tentoonstelling “‘En dan barst de strijd weer los...’ De verkiezingscampagne in de twintigste eeuw’. De expositie ging op 14 februari van start in het Universiteitsmuseum, waar zij werd geopend door de voorzitter van de Tweede Kamer, mevr. J. van Nieuwenhoven. Zij kreeg daarbij het eerste exemplaar overhandigd van de tweede, geactualiseerde editie van het boek *Om de stembus. Verkiezingsaffiches 1918-1998*, geschreven door D.J. Elzinga en G. Voerman. In het voorjaar verhuisde de tentoonstelling naar het gebouw van de Tweede Kamer in Den Haag. Oud-voorzitter van de Tweede Kamer D. Dolman opende op 23 april de expositie; dhr. Voerman hield een lezing over het gebruik van affiches in de verkiezingscampagnes in de twintigste eeuw.

Samen met het Forum voor Democratische Ontwikkeling (FDO) en het IPP richtte het DNPP ook een digitale expositie in van verkiezingsaffiches, met daaraan gekoppeld een digitale lesbrief voor leerlingen in het middelbaar onderwijs. Hiertoe werd een speciale website ontwikkeld (www.verkiezingsaffiches.nl), die eind februari van start ging. In de periode tot begin juni trok de site ongeveer 25.000 unieke bezoekers. In de aanloop naar de Tweede-Kamerverkiezingen stelden het FDO en het DNPP een prijs in voor het best vormgegeven verkiezingsaffiche. Een jury bestaande uit mevr. C. Habbema (FDO-ambassadeur, actrice en politiek adviseur), dhr. T. Mulder (grafisch vormgever) en dhr. Voerman kozen uit de ingezonden affiches die van GroenLinks als het beste. Op 23 april, bij de opening van de tentoonstelling “‘En dan barst de strijd weer los...’ in het gebouw van de Tweede Kamer, werd de prijs door juryvoorzitter Habbema uitgereikt aan de politiek leider van GroenLinks, P. Rosenmöller.

Bijzondere activiteiten

Naast de aan de verkiezingen gerelateerde werkzaamheden ontplooipte het Documentatiecentrum in het verslagjaar diverse bijzondere activiteiten, waarvan hier de voornaamste worden genoemd. Samen met de Vereniging voor Democratisch Bestuur en Vertegenwoordiging ‘Thorbecke’ organiseerde het DNPP op 21 januari de zogeheten Thorbecke-lezing. Deze lezing, die jaarlijks aan een Nederlandse universiteit wordt gehouden, werd dit keer uitgesproken door G.J. Schutte (in de periode 1982-2001 lid van de Tweede Kamer voor het GPV). Onderwerp was ‘het parlement als geweten van de democratie’. Als co-referent trad prof.mr. D.J. Elzinga op. De lezing en het co-referaat zullen in 2003 in druk verschijnen.

Op 22 maart vond het symposium 'Politiek als spel' plaats, georganiseerd door het Nederlands Centrum voor Contemporaine Geschiedenis (NCCG), het Instituut voor Geschiedenis van de RUG en het DNPP. Thema van de bijeenkomst was de politieke cultuur van het Nederlandse parlementaire bestel. Sprekers waren onder meer prof. dr. H. te Velde en dr. D.J. Wolffram.

Op 15 december 2002 ging de documentaire over de Groninger communist Fré Meis – 'Woorden van beton' geheten – in première bij RTV-Noord. Op deze dag was het precies tien jaar geleden dat Meis was overleden. Voorafgaande aan de uitzending werd de documentaire vertoond in Filmcentrum Images in Groningen. Het DNPP was betrokken bij de voorbereiding van de documentaire, die was geproduceerd door de Stichting Beeldlijn. Twee weken eerder, op 1 december, was in Groningen de biografie over Meis gepresenteerd, die de titel droeg *Fré Meis (1921-1992). Handelsreiziger in revoluties*. Het eerste exemplaar van dit boek, dat was geschreven door L. Siepe en G. Voerman, werd overhandigd aan de weduwe van Meis, mevr. Chr. Meis-Bakker.